

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken (en zo)

Shake-UP – Moving beyond the therapeutic impasse by de-constructing rigidified professional roles

Audrey E. Ellenwood & Lars Brok (2012).
Sylvania, Ohio: C & E Ltd. 255 pp., € 35,-.
ISBN 978 0 615 60893 8.

Djinnie van Delft

Vroeger of later hebben we allemaal te maken met een behandeling die niet goed loopt of voortijdig wordt afgebroken. Wat is er aan de hand wanneer je met het systeem in een impasse bent verzeild? Dit boek geeft inzicht en houvast op dit gebied. Twee ervaren systeemtherapeuten, Audrey Ellenwood en Lars Brok, beschrijven wat ze hebben geleerd in hun worstelingen met hun professionele rollen. Lars Brok, psychiater en medeoprichter van het ISSOOH, is onder andere gespecialiseerd in het werken met gezinnen waarin psychotische ervaringen en multiculturele aspecten een rol spelen. Hij gebruikt graag psychodramatechnieken en staat bekend om het gebruik van creativiteit en humor. Audrey Ellenwood, neuropsycholoog, is onder andere gespecialiseerd in het werken met vrouwengroepen en kinderen. Beiden zijn actief in een onderwijsproject voor kinderen uit ontwikkelingslanden (www.platw.org). Zij zijn ook allebei getraind door Maurizio Andolfi.

Lang geleden begon Andolfi met gevorderde therapeuten te werken aan wat hij noemde professionele handicaps. Zijn werkwijze was erop gericht je professionele valkuil te transformeren tot je kracht. Ook Russell Haber nam deel aan de workshops van Andolfi en heeft op zijn eigen

wijze het gebruik van jezelf als therapeut uitgewerkt (Haber, 1990). Er is al veel geschreven over therapeutische impasses in termen van (mis)match tussen therapeut en cliënt, gebrek aan motivatievaardigheid, tegenoverdracht, ingewikkelde machtsstrijd etc. Dit boek is anders; het is geschreven vanuit een systemisch, cybernetisch, structureel gezichtspunt, zo dat begrijpelijk wordt hoe een impasse zich ontwikkelt en welke rol je daarin zelf speelt. De auteurs gaan ervan uit dat het welslagen van een behandeling afhangt van de kwaliteit van je interactiestijl. Een impasse ontstaat doordat het systeem de therapeut verleidt tot het innemen van een bepaalde rol in het omgaan met de gepresenteerde problematiek, een bepaalde interactiestijl die wellicht ook een persoonlijke achtergrond heeft. Via gevalsbeschrijvingen wordt duidelijk hoe het proces zich ontwikkelt en over welke alternatieven je kan beschikken.

Het boek begint met een paar hoofdstukken om je bewuster te maken van het belang en de ontwikkeling van je professionele rollen, waarvan sommige meer je voorkeur hebben zonder dat je het je realiseert. In hoofdstuk 3 wordt een overzicht gegeven van een aantal directieve technieken en taken die gebruikt kunnen worden bij een specifieke professionele rol. Hoofdstuk 4 beschrijft vier dimensies van interactiestijlen waarop je de later uitgewerkte rollen kunt indelen: a) de behoefte om te intellectualiseren, daaronder wordt verstaan cliënten informatie geven om hen bewust te maken van zaken die zij niet kennen of onvoldoende begrijpen (psychoeducatie, aanraden van boeken etc.); b) de

behoefte om nieuwsgierig te zijn, dat wil zeggen informatie vragen, de cliënt helpen de geschiedenis te ontwarren en dergelijke; c) de behoefte om de ander(en) te redden zoals door het geven van steun, bescherming en hoop; d) de behoefte aan controle tijdens de zitting en het structureren van informatie, zodat men niet door elkaar heen praat.

De volgende achttien hoofdstukken behandelen in een vaste opbouw elk een bepaalde interactierol. Eerst wordt de rol beschreven en het positief gebruik van die rol uitgelegd. Dan wordt helder gemaakt hoe het systeem de behandelaar verleidt door hun wijze van presenteren van de problematiek en hoe deze verleiding bijdraagt tot de impasse, omdat de behandelaar rigide in zijn rol blijft. Daarna wordt de impasse met een gevalsbeschrijving verhelderd. Vervolgens komen de risico's aan de orde als de therapeut van rol zou veranderen. Alternatieve technieken en andere professionele rollen worden beschreven als theoretische mogelijkheden om de impasse te doorbreken. Daarna wordt teruggekomen op de casus zelf, hoe deze impasse werd doorbroken en hoe het verdere verloop was. Ieder hoofdstuk eindigt met persoonlijke reflectieve vragen om je ervan bewust te maken of deze specifieke rol ook persoonlijk favoriet is voor je.

Bijvoorbeeld de 'archeoloog': de therapeutische rol die aspecten van de geschiedenis van cliënten exploreert om de huidige problematiek te begrijpen en te ontdekken hoe de ontwikkeling is geweest. Talrijke technieken kunnen daarbij gebruikt worden, zoals het maken van een genogram, uitnodigen van andere familieleden in de zitting, gebruik maken van foto's, onderzoeken van tradities en gezinsregels, onderzoek van genderrollen en de invloed van de cultuur. De archeoloog is bekwaam in het respectvol vragen stellen,

waardoor een veilige sfeer wordt gecreëerd. Cliënten verleiden de behandelaar tot deze rol wanneer ze liever naar het verleden kijken dan zich te richten op de huidige problematiek en de therapeutische verandering. De impasse kan zich ook ontwikkelen als de cliënt juist geen belangstelling toont voor het verleden, zich eraan ergert en uiteindelijk weinig communiceert. In dit voorbeeld wordt een casus besproken waarbij de behandelaar rigide de rol van archeoloog op zich neemt, maar daardoor niet ingaat op het recente huiselijk geweld. In deze casus gaat de dader graag in op de vragen van de therapeut, terwijl het slachtoffer niets meer zegt en afhaakt.

Een ander voorbeeld is de 'brandweerman', de therapeutische rol waarin de behandelaar snel reageert in crisissituaties waarbij spoed is geboden. Hij vraagt een minimum aan informatie en gaat snel over tot acties om de situatie zo snel mogelijk veilig te maken. Ook deze rol heeft zijn nut, maar cliënten (bijvoorbeeld bij een borderline stoornis) kunnen de therapeut verleiden om telkens op de crisis in te gaan zonder dat er structureel iets verandert. In de gepresenteerde casus met veel crisissituaties in het gezin blijkt een gezinslid een bipolaire stoornis te hebben, die pas duidelijk werd toen de behandelaar van rol veranderde.

Andere professionele rollen die genoemd worden, zijn de engel, de vogelaar, de clown, de bouwvakker, de detective, de dokter, de journalist, de rechter, de mediator, de dominee, de scheidsrechter, de zeeman, de redder, de secretaresse, de superman en de onderwijzer. Uiteraard zijn er nog meer rollen te onderscheiden. Bij sommige voorbeelden zou je ten onrechte kunnen denken dat jou dit nooit zou overkomen, maar wellicht je collega wel.

In hoofdstuk 23 worden de professionele rollen ingedeeld op twee dimensies, te

Shake-UP

weten de mate van betrokkenheid bij de cliënt (van afstandelijk tot overbetrokken) en de mate van controle (van autoritair tot passief). Hoofdstuk 24 helpt je met allerlei vragen zicht te krijgen op de ontwikkeling van je interactiestijl bij het werken met systemen en maakt je meer bewust door zelfreflectie op je zogenaamde *living culture*. Hoofdstuk 25 beschrijft het gebruik van consultaties.

Naar aanleiding van het verschijnen van dit boek hebben Lars Brok en Russell Haber in de zomer van 2012 een vijfdaagse workshop georganiseerd. Een klein internationaal gezelschap van ervaren therapeuten kwam bijeen op een schitterende locatie in Frankrijk. De voorbereiding was al leerzaam en intrigerend. Afgezien van het lezen van de literatuur werd ook gevraagd een professioneel genogram te maken. Welke opleiders hebben jou professioneel opgevoed en zijn als je professionele ouders te beschouwen? Door wie zijn zij beïnvloed, dus wie zijn je professionele grootouders? Wie zie je als broers en zussen, met andere woorden: welke collega's

inspireren je? Deze vragen heeft Haber uitgewerkt in zijn boek over supervisie (Haber, 1996). Eveneens ter voorbereiding was de vraag hoe je persoonlijke interactiestijl was tijdens je ontwikkeling (zie in *Shake-UP* de vragen op p. 202). Zo'n workshop zou iedereen moeten volgen.

De conclusie is dat dit boek niet mag ontbreken bij iedere (systeem)therapeut die met intervisie, supervisie of leertherapie te maken heeft. Dus van harte aanbevelen zowel aan de beginnende als de ervaren therapeut om te lezen, te bespreken en ernaar te handelen.

Djinnie van Delft is klinisch psycholoog, systeemtherapeut en seksuoloog, werkzaam in eigen praktijk in Amsterdam. E-mail: praktijk-vandelft@planet.nl.

Literatuur

- Haber, R.A. (1990). From handicap to handy capable – Training systemic therapists in use of self. *Family Process*, 29(4), 375-384.
- Haber, R.A. (1996). *Dimensions of psychotherapy supervision – Maps and means*. New York: Norton.

Gezinstherapie in praktijk – Over ontmoeting, proces en context

Peter Rober (2012). Leuven/Den Haag: Acco. 234 pp., € 30,-. ISBN 978 90 334 8821 4.

Leny van Dalen

'Hier ligt de specificiteit van de gezinstherapie en het onderscheid met heel wat andere vormen van psychotherapie. Zoals we in dit boek voorstellen, is de gezinstherapeutische sessie op te vatten als een ontmoeting met de andere in zijn of haar kracht, en moet de gezinstherapeut vermijden zich te belangrijk te maken en moet hij/zij in de eerste plaats investeren in het versterken van de gezinsrelaties' (p.165).

Nooit eerder werd het hoe, wat en waarom van het voeren van gesprekken met gezinnen me zo duidelijk als na het lezen van dit boek. Zonder arrogantie of betweterigheid en zonder individueel gerichte therapiestromingen te bestrijden dan wel evidence-based therapievormen onderuit te halen, verhaalt de auteur wat zijn ervaringen met gezinstherapie hem hebben opgeleverd. Hij spreekt over een practice-based evidence (p.43). Over zijn vorige boek *Samen in therapie* (Rober, 2002) zei een beleidsmaker in de gezondheidszorg tegen hem dat hij niet zoveel met dat boek kon omdat het slechts ging over momenten en unieke gebeurtenissen en niet zozeer over dingen die meetbaar zijn